Asker kommune

Leve hele livet

- i et aldersvennlig Asker
Temaplan 2021 - 2033

1 FORORD ---- 5

2 SAMMENDRAG ---- 6

2.1 Utfordringsbildet ---- 6

2.2 Innsatsområdene ---- 6

2.3 Virkninger av planen ---- 7

3 INNLEDNING ---- 8

3.1 Formål med planen ---- 8

3.2 Rammer og mandat for arbeidet ---- 9

3.3 Medvirkning ---- 10

3.4 Iverksetting ---- 11

4 DAGENS SITUASJON OG UTSIKTER FRAMOVER ---- 11

4.1 Bærekraft, folkehelse og demografiske endringer ---- 11

4.2 Bærekraftige helsetjenester ---- 14

4.3 Aldersvennlig lokalsamfunn ---- 20

5 DETTE SKAL VI OPPNÅ ---- 24

5.1 FNs bærekraftmål ---- 24

5.2 Mål og delmål fra kommuneplanen ---- 24

6 SLIK SKAL VI GJØRE DET ---- 26

6.1 Aktivitet og fellesskap – som gir god livskvalitet ---- 26

6.2 Attraktive bo- og nærmiljøer ---- 29

6.3 Transport og mobilitet – for selvstendighet og deltakelse ---- 31

6.4 Fremtidsrettet tjenesteutvikling ---- 33

6.5 Helsehjelp og sammenheng i tjenestene – for trygge og effektive tjenester ---- 35

7 IMPLEMENTERING, EVALUERING OG RAPPORTERING ---- 37

7.1 Implementering og evaluering ---- 37

7.2 Rapportering ---- 38
7.3 Indikatorer og nøkkeltall ---- 38
8 VIRKNINGER AV PLANEN ---- 38
8.1 Økonomiske og organisatoriske forhold ---- 38
8.2 Sosiale forhold ---- 39
8.3 Miljømessig forhold ---- 40
9 VEDLEGG ---- 40
9.1 Kunnskapsgrunnlag ---- 40
9.2 Evaluering av forrige plan ---- 40
9.3 Oppsummering av høringsinnspill ---- 40
9.4 Sammenstilling av mål, innsatsområder og strategier ---- 40
9.5 Definisjoner ---- 41
9.6 Kilder og referanser ---- 41

1 Forord

Ordførerens forord.

2 Sammendrag

Vi blir stadig flere eldre og vi lever lenger. Sentral i temaplanen står verdien av å skape et aldersvennlig Asker og behovet for bærekraftige helsetjenester. Å skape et aldersvennlig Asker handler om hva vi som samfunn kan gjøre for at hver enkelt skal få bruke sine ressurser på en god måte. For mange kommer pensjonisttilværelsen til å vare nesten en tredjedel av livet. Derfor må vi sørge for at den blir meningsfull både for den enkelte og for samfunnet. Det aller meste som påvirker vår helse og trivsel ligger utenfor helsetjenesten. Helsefremmende stedsutvikling - med blandet boligmasse, trygge møteplasser og utjevning av sosiale forskjeller - er et eksempel på dette.

Endringer i befolkningssammensetningen vil få stor betydning for samfunnet vårt. Dette krever nye løsninger for å sikre innbyggerne i Asker kommune en god ramme for et godt liv – hele livet. Temaplanen er et bidrag for å møte endringene og utfordringene som kommer. Arbeidet med temaplanen henger sammen med regjeringens kvalitetsreform for eldre, Leve hele livet, Meld. St. 15 (2017- 2018).

I planleggingen må vi legge prinsippene om en bærekraftig utvikling til grunn. Vi skal sikre grunnleggende behov i dag uten at det går på bekostning av behovene til fremtidige generasjoner. For å få til dette må vi planlegge både på kort sikt og for langsiktige investeringer i ulike deler av samfunnet vårt.

2.1 Utfordringsbildet

FNs bærekraftsmål er det overordnede rammeverket for utviklingen av Askersamfunnet. Den demografiske utviklingen er en viktig faktor i vurderingen av hvordan vi kan nå disse målene. Framskrivningene viser en økende andel eldre i befolkningen. Mange av dagens eldre er ressurssterke og har høy utdanning og god helse, mens mange også lever lengre med komplekse sykdomsbilder. Utviklingen vil påvirke en rekke sektorer i samfunnet og krever at vi tenker nytt for å sikre samfunnets bærekraft.

Utviklingen fører til et økende press på kommunens helsetjenester. For å sikre en bærekraftig tjenesteutvikling kreves en dreining fra behandling til forebygging. Denne utviklingen innebærer blant annet tidligere innsats, fokus på brukermedvirkning og egenmestring, fysisk aktivitet og kosthold, innovasjon i velferdsteknologi og digitalisering.

Aldersvennlige lokalsamfunn handler om å skape omgivelser og attraktive bomiljøer som gjør det mulig for eldre å delta aktivt i samfunnet, leve meningsfulle sosiale liv og ha tilgang til de samme mulighetene som andre grupper. Viktige tiltak er blant annet å utvikle sentrale og gode boliger, satse på universell utforming i alle deler av samfunnsutviklingen, tilby aldersvennlig transport, gode kulturtilbud og attraktive møteplasser. Både forskning og erfaring viser at det som er bra for eldre som regel er godt for alle.

Ensomhet har blitt kalt den nye folkesykdommen og virker negativt inn på folkehelsen. Tiltak som stimulerer til sosial kontakt og fysisk aktivitet er viktig for å forebygge ensomhet.

2.2 Innsatsområdene

Temaplanen er inndelt i fem innsatsområder. Disse beskriver hva kommunen særlig må prioritere ut fra utfordringsbildet:

- aktivitet og fellesskap
- attraktive bo- og nærmiljøer
- transport og mobilitet
- fremtidsrettet tjenesteutvikling
- helsehjelp og sammenheng i tjenestene

Det er knyttet strategier til hvert innsatsområdet, som peker ut retninger for å nå målet om aldersvennlige Asker og bærekraftige tjenester.

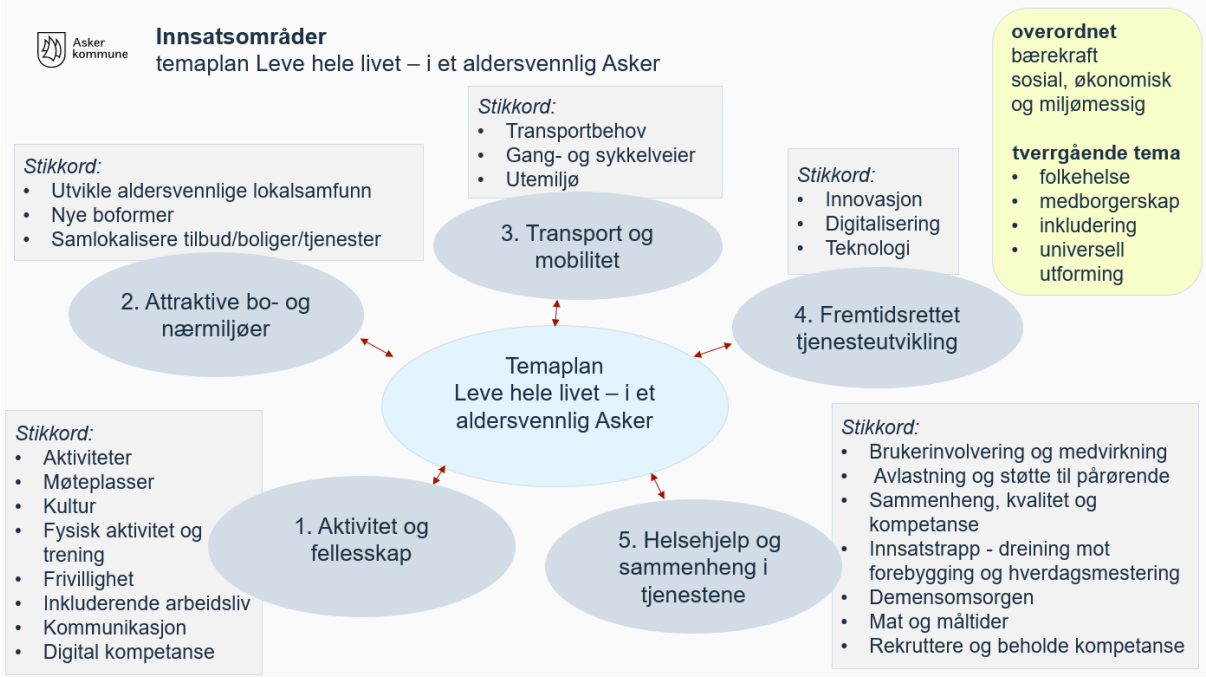

For at strategiene i planen skal kunne få virkning og effekt i årene framover, er det avgjørende med en god implementering. En vellykket implementering krever at organisasjonen gir planen oppmerksomhet over tid, og utvikler gode tiltak som er nødvendige for at strategiene skal bli virkelighet, se kapittel 7.

2.3 Virkninger av planen

Målet er at temaplanen skal bidra til en fremtidig bærekraftig kommuneøkonomi og styrke den sosiale bærekraften i kommunen. I tillegg vil planen kunne ha positiv innvirkning på miljømessige forhold.

2.3.1 Økonomiske og organisatoriske forhold

Et viktig mål er at temaplanen skal bidra til en fremtidig bærekraftig kommuneøkonomi. Uten endringer og tiltak i årene fremover vil behovet for helsetjenester øke i betydelig grad, ut fra endringene i alderssammensetningen. På kort sikt bør strukturer for et aldersvennlig lokalsamfunn bygges opp. Målet er at den innsatsen som legges inn på kort sikt bidrar til å redusere noen av de økte utgiftene som kommer lenger frem. Det er likevel uunngåelig at kommunen vil få økte utgifter til helsetjenester i årene fremover. Se mer om de økonomiske virkningene av planen i kapittel 8.

2.3.2 Sosiale forhold

Et annet viktig mål er at planen skal bidra til økt sosial bærekraft for innbyggerne i Asker, og da særlig de eldre. Eksempler er å utvikle flere gode møteplasser som innbyggertorg, sosiale boformer, realisere potensiale som ligger i frivillighet og nye digitale løsninger, et rikt aktivitets- og kulturtilbud, samt å styrke muligheten for å stå lenger i arbeid. En slik samfunnsutvikling vil gi innbyggerne økte muligheter for aktivitet i hverdagen og bidra til å forebygge ensomhet.

2.3.3 Miljømessige forhold

Arbeidet med temaplanen vil også kunne ha positiv innvirkning på miljøet. Utvikling av aldersvennlige lokalsamfunn kan for eksempel føre til mindre reisebehov. Det vises her særlig til nye boformer, samlokalisering av bygg/tjenester og digitale løsninger i tjenester. Mindre matsvinn og kortreist mat i helsetjenestene er et annet eksempel.

3 Innledning

Dette kapitlet beskriver formålet med planen, rammer og mandat, de ulike medvirkningsprosessene knyttet til planen og kort om hvordan planen skal iverksettes.

3.1 Formål med planen

Hovedformålene med temaplanen er

- å bidra til et samfunn som legger til rette for at alle, uansett alder, kan leve et aktivt liv i aldersvennlige lokalsamfunn
- å legge til rette for bærekraftig tjenesteutvikling slik at Askers innbyggere får en trygg alderdom med gode velferdstjenester

3.1.1 En strategisk plan forankret i FNs bærekraftsmål

Temaplanen er en strategisk plan. Alle temaplaner har et 12 års perspektiv med rullering hvert fjerde år.

Temaplanen er forankret i FNs bærekraftsmål og kommuneplanens samfunnsdel med mål og strategier. Kommuneplanen har definert åtte satsingsområder forankret i FNs bærekraftsmål:

- Samarbeid for å nå målene

- Bærekraftige byer og samfunn
- God helse og livskvalitet
- Innovasjon, digitalisering og næringsutvikling
- Økonomi
- Medarbeidere
- Handling mot klimaendringene
- God utdanning

For temaplan Leve hele livet – eldre vil de seks første satsningsområdene være særlig relevante. Alle satsingsområdene er tverrsektorielle. Det betyr at Asker kommune og Askersamfunnet må arbeide sammen på tvers av sektorer for å oppnå den utviklingen vi ønsker. Hovedmål og delmål for de ulike satsingsområdene fremgår av kommuneplanen. De relevante målene skal inngå i temaplanen, der de blir konkretisert i innsatsområder og strategier. Det skal ikke defineres nye mål i temaplanen.

3.2 Rammer og mandat for arbeidet

3.2.1 Overordnede føringer

Oppdrag med igangsetting av arbeidet med temaplan «Leve hele livet – eldre» er gitt i forbindelse med kommunestyrets behandling av Handlingsprogram 2020-2023.

Temaplanen er tverrsektoriell , der både samfunnsutvikling og velferdstjenester er sentrale.

3.2.2 Overordnet prosess

2. kvartal 2020: mandatsak

3. kvartal 2020: oppstart arbeidsgruppe

4. kvartal 2020: kunnskapsgrunnlag førsteutkast

1. kvartal 2021: kunnskapsgrunnlag, videre involvering, utkast plan

2. kvartal 2021: videre involvering, 1. gangs behandling i utvalg

3. kvartal 2021: høring, innarbeid innspill

4. kvartal 2021: 2. gangs behandling og kommunestyremøte, ferdigstille plan

3.2.3 Utredningspunkter

Her er utredningspunktene fra mandatet 3.6.20:

Del 1 – Aldersvennlig Asker

- Attraktive bo- og nærmiljøer: tilrettelegging og utvikle steder, som bidrar til sosial kontakt og forhindrer ensomhet.
- Bærekraftig bevegelsesfrihet: offentlig transport, gang- og sykkelveier, utemiljø.
- Samfunnsdeltagelse: inkluderende arbeidsliv, frivillighet og kultur.
- Kommunikasjon og medvirkning: tilgang til forståelig og tilgjengelig informasjon, reell medvirkning for alle.

Del 2 – Velferdstjenester til eldre

- Ressursinnsatsen dreies mot forebyggende og helsefremmende tjenester. Bærekraftig tjenesteutvikling og riktig dimensjonering av helse- og omsorgstjenester til eldre, bl.a. dekningsgrad for heldøgnsomsorg.
- Fremtidsrettede tjenester til hjemmeboende eldre, fra forebyggende tiltak til spesialisert helsehjelp i hjemmet.
- Tjenester til personer med demens og deres pårørende, og utvikling av et demensvennlig samfunn.
- Brukerinvolvering og medvirkning – hva er viktig for deg.
- Pårørendeomsorg. Involvering, medvirkning og støtte til pårørende.
- Muligheter i samarbeid med frivillig sektor, innbyggere/lokalsamfunn og andre relevante aktører.
- Helhet og sammenheng i tjenestene. Helhetlige brukerforløp og teambasert omsorg.
- Øke og integrere bruk av velferdsteknologi.
- Kvalitet og kompetanse i tjenestene.

3.2.4 Avgrensninger

Særlige problemstilling knyttet til funksjonsnedsettelser og psykisk helse og rus, behandles i egne temaplaner, se under.

3.2.5 Andre temaplaner

Temaplanen grenser særlig til følgende temaplaner:

- Arbeidsgiverpolitikk 2020
- Medborgerskap 2021
- Fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv 2021
- Næring 2021
- Kultur 2022
- Digitalisering og smart teknologi 2022
- Samferdsel og mobilitet 2022
- Leve hele livet – psykisk helse og rus 2022
- Leve hele livet – personer med funksjonsnedsettelser 2023
- Kommunikasjon 2023
- Boligpolitikk 2023

3.3 Medvirkning

I arbeidet med temaplanen har involvering og forankring i folkevalgte organer, administrativ ledelse og fagressurser vært prioritert. Høringen er hovedarenaen for innspill fra innbyggerne. Det har gått med mye ressurser til arbeid med pandemien og kommunesammenslåingen. I tillegg har pandemien i stor grad forhindret fysiske medvirkningsprosesser. Det er verdt å merke seg at den nasjonale kvalitetsreformen Leve hele livet er bygget på store medvirkningsprosesser. Funnene fra dette arbeidet legges til grunn i kunnskapsgrunnlaget som denne planen bygger på.

Under implementering av planen bør det brukes innbyggermedvirkning i utviklingen av tiltak, der dette er hensiktsmessig, som for eksempel eldretråkk.

Her er en oversikt over medvirkningsprosesser i planarbeidet:

- Utvalg velferd - månedlige møter/innspill i planarbeidsperioden
- Eldrerådet - månedlige møter/innspill (nov. 2020-mai 2021)
- Ungdomsrådet
- Råd for personer med funksjonsnedsettelser
- Formannskapet
- Lokale samarbeidsutvalg (Tofte, Heggedal og Slemmestad)
- Digitale innpillsmøter
- Dialogmøte Statsforvalteren I Oslo og Viken
- Administrative innspillsmøter/workshops
- Høring

3.4 Iverksetting

Temaplan Leve hele livet – i et aldersvennlig samfunn inngår i Asker kommunes plansystem, og følges opp som en del av den ordinære virksomhetsstyringen. Etter at temaplanen er politisk vedtatt, utarbeider kommunedirektøren administrative oppdrag til basert på innsatsområdene og strategiene i planen. Med bakgrunn i disse oppdragene, utarbeider virksomhetene tiltak i sine virksomhetsplaner for gjennomføring og oppfølging lokalt i den enkelte virksomhet. Det evalueres og rapporteres på status for oppfølging av tiltakene som en del av den administrative styringsdialogen mellom virksomhetsleder og direktør.

4 Dagens situasjon og utsikter framover

Vi har utarbeidet et kunnskapsgrunnlag til temaplanen. Denne inneholder mer inngående informasjon om temaene som er dekket i planen, interessante tall og statistikk fra Asker kommune, og eksempler på alt fra universell utforming til velferdsteknologiske løsninger. Kunnskapsgrunnlaget ligger som vedlegg til planen.

4.1 Bærekraft, folkehelse og demografiske endringer

FNs bærekraftsmål er det overordnede rammeverket for utviklingen av Askersamfunnet. Den demografiske utviklingen er viktig i vurderingen av hvordan vi kan nå disse målene. Framskrivningene viser en økende andel eldre i befolkningen. Dagens eldre er ressurssterke, mange har høy utdanning og god helse. Utviklingen vil likevel påvirke en rekke sektorer i samfunnet og kreve at vi tenker nytt på en rekke områder for å sikre samfunnets bærekraft. Dette delkapitlet ser på hvordan demografien er i endring i Asker, og gir et bilde av utfordringene dette medfører.

4.1.1 Demografiske endringer i Norge og i Asker

De nærmeste tiårene vil den demografiske sammensetning i Norge endres betydelig. Det blir flere eldre totalt sett, andelen eldre i befolkningen øker og det blir flere av de eldste eldre. I en undersøkelse gjennomført av By- og regionforskningsinstituttet NIBR svarte 67 prosent av kommunene at de oppfattet en aldrende befolkning som en av hovedutfordringene de stod overfor (1). Utviklingen vil påvirke flere sektorer og vil kreve nye løsninger på en rekke områder. Av spesifikke utfordringer som ble trukket frem i undersøkelsen var en økning i andelen pleie- og omsorgstrengende, en økning i antallet pasienter med demens, utfordringer med å rekruttere kompetent personell og å skaffe egnede boliger til eldre. Samtidig ser vi at mange i de nye generasjonene eldre vil ha høyere

utdanning, bedre helse, bedre boliger, bedre økonomi og utgjøre en stor ressurs for samfunnet. I følge kvalitetsreformen Leve hele livet (2) vil nye generasjoner eldre har andre ressurser enn tidligere eldregenerasjoner å møte alderdommen med, og må utfordres til å bruke ressursene til å planlegge egen tilværelse. I programmet til Senter for et aldersvennlig Norge vises det til at vi i Norge har et stort potensial i å få flere til å arbeide lenger og å delta i frivillige aktiviteter.

Norge er nå i en periode der det er de yngste eldre som vokser raskest i befolkningen. Dette utgjør en særlig utfordring for kapasiteten i hjemmetjenester og lettere helse- og omsorgstilbud. Etter hvert som de store kullene blir 80 og 90 år forskyves også veksten i antall eldre. Mot slutten av 2020-årene vil gruppen 80–89 år øke sterkt, og i 2030-årene vil gruppen 90 år og eldre øke sterkt. Økningen blant de aller eldste vil da stille krav til videre utbygging av tilbudet til de som har størst tjenestebehov.

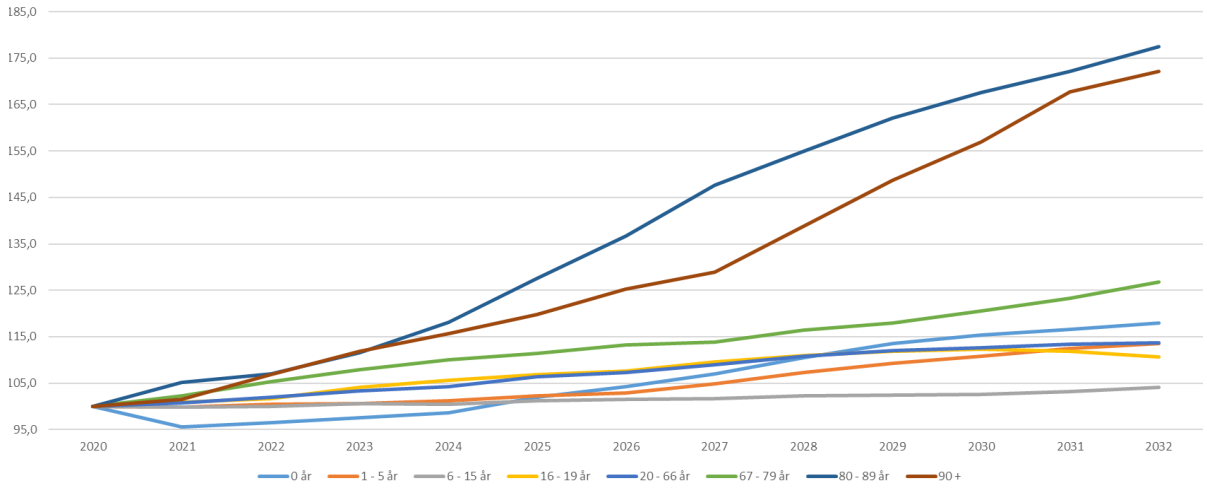

Figur 1: Befolkningsendring i Asker kommune 2019

Figuren over viser prosentvis endring i antall personer i de ulike aldersgruppene, basert på kommunens egne befolkningsframskrivinger. Veksten er klart størst i de eldste aldersgruppene. Fra i dag og frem til 2032 vil antall personer i alderen 80 – 89 år og 90 år + øke med henholdsvis 72 prosent og 77 prosent. Samlet utgjør dette en endring fra ca. 3 900 personer i 2020, til ca. 6 900 personer i 2032 i disse aldersgruppene (3).

Som en konsekvens av den demografiske utviklingen vil det bli færre yrkesaktive pr. eldre. I 2000 var det 4,7 personer i yrkesaktiv alder per eldre, mens koeffisienten for aldersbæreevne reduseres til 3,6 i 2030, 3,1 i 2040 og 2,9 i 2050. Det vil også bli færre omsorgsgivere i familienettverket per eldre fremover (3).

De demografiske endringene fører blant annet til utfordringer med

- å opprettholde dagens nivå og organisering av velferdstjenestene
- å rekruttere arbeidskraft og rett kompetanse til velferdstjenestene
- at familieomsorgen reduseres

Nedgangen i andel personer i yrkesaktiv alder i forhold til andel eldre vil trolig bli en utfordring både for personellsituasjonen i helse- og omsorgssektoren og for verdiskapingen. I tillegg til den økonomiske belastningen det innebærer å få flere brukere av helse- og omsorgstjenester, kan flere kommuner få problemer med å rekruttere arbeidskraft til helse- og omsorgssektoren. Samtidig viser utviklingen i sysselsetting blant eldre at det er en tendens til at flere velger å stå lenger i jobb.

4.1.2 Folkehelse

Et effektivt folkehelsearbeid er en viktig forutsetning for å nå bærekraftmålene. Kommunens folkehelsearbeid handler om å påvirke de faktorene som direkte eller indirekte fremmer befolkningens helse og trivsel, og forebygge fysisk og psykisk sykdom. Dette krever en helhetlig og tverrsektoriell tilnærming. Befolkningens helse og livskvalitet, og en rettferdig fordeling av disse, er avgjørende for bærekraften i et samfunn. Folkehelse har mye til felles med sosial bærekraft. Arbeid med den sosiale bærekraften kan derfor virke positivt på folkehelsen. Gjennom systematisk innsats ønsker Asker kommune å oppnå trygge, inkluderende og støttende nærmiljø, en aktiv befolkning som deltar i samskaping, har tillitt, og tar ansvar for hverandre og Askersamfunnet.

Figur 2: Foto: © rh2010

Vi har hatt en økende forventet levealder i Norge, og Asker kommune ligger noe over landsgjennomsnittet for levealder for begge kjønn. Samtidig ser man at det er store sosiale forskjeller i levealder, knyttet til faktorer som utdanningsnivå og sosiale- og økonomiske ressurser hos innbyggerne. Det er positivt at vi blir flere eldre, og at levealderen øker, men det er viktig at de ekstra leveårene er gode. En høyere forventet levealder i befolkningen medfører samtidig større risiko for helseutfordringer som melder seg ved høy alder, og

flere vil leve lenger med sykdommer enn tidligere. Se kunnskapsgrunnlaget for mer om blant annet eldre og psykisk helse, ensomhet, fysisk aktivitet, alkoholforbruk og fallulykker.

Demens er et samlebegrep på flere kroniske sykdommer som rammer hjernen. Sykdommene utvikler seg over tid og fører til endringer på områder som hukommelse, språk og væremåte. Forekomsten av demens øker med høy alder. Demens er en stor påkjenning og utfordring både for den som rammes, de pårørende, helse- og omsorgstjenestene og samfunnet. Les mer om demens nasjonalt og i Asker i kunnskapsgrunnlaget, under kapitler om folkehelse og bærekraftige helsetjenester.

4.2 Bærekraftige helsetjenester

Asker kommune får stadig flere eldre innbyggere. Denne gruppen er en ressurs for samfunnet, men utviklingen legger også et økende press på kommunens helsetjenester. For å sikre en bærekraftig tjenesteutvikling kreves en dreining fra behandling til forebygging, der individet settes i sentrum slik at tiltakene blir mer målrettet og effektive for den enkelte. Denne utviklingen innebærer blant annet tidligere innsats, fokus på brukermedvirkning og mestring, fysisk aktivitet og kosthold, innovasjon, velferdsteknologi og digitalisering. Dette delkapitlet introduserer innsatstrappen, et viktig verktøy i kommunens arbeid med bærekraftige helsetjenester fremover. Det rettes også fokus på pårørende og frivilliges innsats, som en viktig ressurs i samfunnet.

4.2.1 Utfordringsbildet for ressursbruk i helsetjenestene

Framskrivninger viser at helse- og omsorgssektoren vil stå overfor betydelige kapasitetsmessige utfordringer i tiårene som kommer. Utfordringsbildet både i Asker og nasjonalt vil kreve nye arbeidsformer. Dette gjør at vi må tenke annerledes og utvikle samfunnet, blant annet i retning av et aldersvennlig lokalsamfunn og utvikling av

velferdsteknologi m.m. En bærekraftig tjenesteutvikling forutsetter riktig ressursbruk, god prioritering, samt helhetlige og koordinerte tjenester.

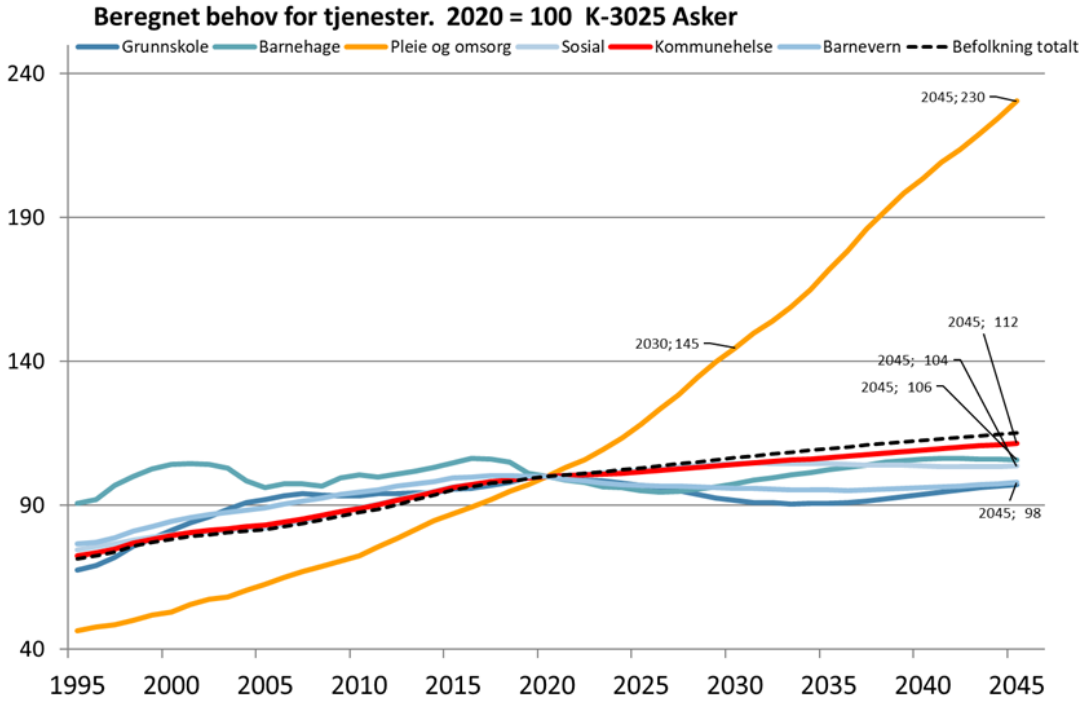

Figur 3: Beregnet behov for tjenester i Asker kommune

Figuren over viser beregnet behov for ulike tjenester i Asker kommune i årene som kommer. Grafen viser en sterk økning i pleie og omsorgstjenester, dersom man ikke gjør tiltak for å redusere den. Samtidig viser tall fra Statistisk sentralbyrå at 35 prosent av innbyggerne over 80 år mottar tjenester i Asker kommune, mot 41 prosent på landsbasis. Det er også verdt å nevne at andelen eldre over 80 år som mottar tjenester er redusert med 5 prosent fra 2007 til 2020 (4).

4.2.2 Kompetanse, kvalitet og personellmessige utfordringer i tjenestene

Tilstrekkelig kompetanse til helse- og omsorgstjenestene er en av de viktigste utfordringene som følge av befolkningsendringene fremover. Kompetanse og personellmessige utfordringer kan påvirke både kapasitet og kvalitet på tjenestetilbudet. Det blir viktig med rekruttering og utvikling av medarbeidere, effektiv og fleksibel bruk av ressursene, god arbeidsgiverpolitikk og nye måter å løse oppgaver på. I tillegg blir det viktig med holdningsskapende arbeid for å utvikle medborgerskap, økt samhandling med sivilsamfunnet og andre aktører.

Figur 4: Dagrehabilitering på Bondi. Foto: Elin Elke Worren

4.2.3 Innsatstrappen

Asker kommune har utviklet en innsatstrapp som hjelpemiddel for å sikre fremtidig bærekraftige tjenester. Hensikten er å sikre god dimensjonering av tjenestene i dag og i framtiden. Det er flere formål med innsatstrappen:

- et verktøy for strategisk og økonomisk driftsmessig planlegging, tjenesteutvikling og styring
- skape felles forventninger til tjenestetilbudet og hva kommunen tilbyr på de ulike trinnene
- en metode for å prioritere aktiviteter og innsats
- hjelp til å mobilisere egne ressurser og mestring
- synliggjør nivå av inngripen i innbyggernes liv
- harmonisering av tjenestetilbudet, mellom tjenestestedene og tjenestene i trappen
- bevisstgjøring hos personalet
- en oversikt over ressursbruk på de ulike tjenestenivåene

De laveste trinnene gjelder tjenester til alle innbyggere uten vedtak. De midterste gjelder vedtaksbaserte tjenester, som gruppetilbud eller hjemmebaserte tjenester. De øverste trinnene i trappen gjelder institusjonsbaserte tjenester.

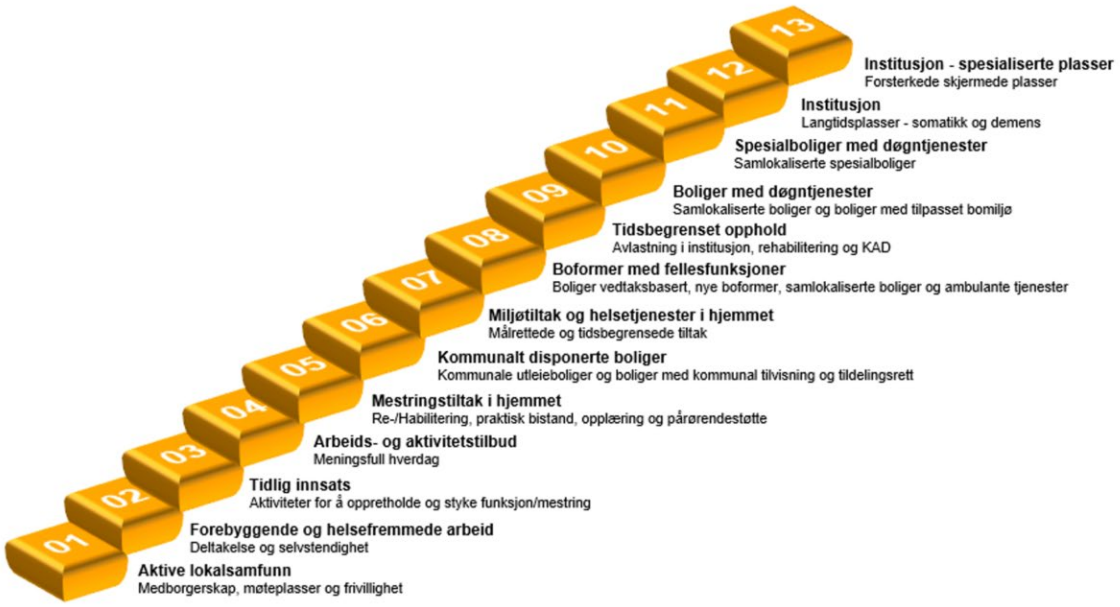

Figur 5: Innsatstrappen i Asker kommune

Virksomhetene skal levere gode tjenester på hvert enkelt trinn. Det er viktig med god dimensjonering av tjenestene på de ulike trinnene i trappen for å gi tjenester på riktig nivå. En riktig dimensjonert innsatstrapp har tilstrekkelig tjenester som sikrer egenmestring og selvstendighet med utgangspunkt i brukerens behov. Ønsket utvikling forutsetter en endret tjenesteprofil hvor en vil unngå, forebygge eller utsette vekst på de øverste trinnene ved å vektlegge forebygging, rehabilitering og tidlig innsats, teknologi/innovasjon, samhandling og medborgerskap i de nedre trinn i trappen. Modellen legger opp til en godt utviklet hjemmetjeneste og at heldøgnsomsorg tilbys innbyggere med omfattende og sammensatte behov.

For å få til en dreining av innsatsen, må de laveste trinnene bygges ut i samskaping mellom kommunen og lokalsamfunnet. Ved å bygge et robust og aktivt lokalsamfunn legger man til rette for forebygging og utsetting av tjenester lenger oppe i trappen. Lavterskeltilbud som Helsekafe tilbyr foredrag, konserter og andre kulturtilbud til eldre. Tilbud i skjæringspunktet mellom helse og kultur som for eksempel kor, samspillsgrupper eller generasjonssang fokuserer på mestring og å bruke egne ressurser. Et annet lavterskeltilbud er Mestringstilbud psykisk helse og rus, som er et forebyggende behandlingstilbud i gruppe eller individuelt. Målgruppe er voksne innbyggere med milde til moderate helseutfordringer og rusproblemer i tidlig fase.

Et eksempel på tidlig innsats er proaktive tjenester, som settes inn på et tidlig tidspunkt før alvorlig sykdom oppstår eller har utviklet seg. Proaktive tjenester innebærer at tjenestene aktivt oppsøker innbyggere som ikke selv oppsøker helsetjenesten. Et eksempel er forebyggende hjemmebesøk for eldre som i dag tilbys innbyggere over 78 år.

Mer bærekraftige tjenester søkes også oppnådd gjennom en investeringstankegang hvor kommunen skal være en investor i mennesker fremfor en forvalter av saker. Asker

Velferdslab har utviklet denne arbeidsformen, se nærmere under Innovasjon, teknologi og digitalisering.

I kunnskapsgrunnlaget utdypes helsetjenestene i Asker kommune, blant annet virksomhetene helse, mestring og rehabilitering, hjemmesykepleie og heldøgnsomsorg.

4.2.4 Boligtrapp og dekningsgrad for heldøgns omsorg

Asker kommune skal, i tillegg til innsatstrappen, utvikle en helhetlig boligtrapp for eldre. Ut fra en bred tilnærming vil tilbud om heldøgns omsorg bli sett i sammenheng med andre botilbud til eldre. Et differensiert botilbud kan gi flere et godt alternativ til institusjon, som kan bidra til at innbyggere kan være aktive i eget liv og bo lengst mulig i eget hjem. En boligtrapp vil kunne vise boliger med ulike egenskaper. Boligtrapp og innsatstrapp vil knyttes sammen.

Ved å utarbeide en helhetlig boligtrapp ønsker kommunen å anslå fremtidige investeringer, driftsutgifter og dekningsgrad for heldøgns omsorg. For å opprettholde en dekningsgrad på 18-19 prosent har kommunedirektøren foreløpig foreslått utbygging av 100 nye plasser ferdigstilt senest 2026. Fremtidig dekningsgrad etter 2026 vil fremkomme i det videre arbeidet med dimensjonering i helhetlig boligtrapp og innsatstrapp.

4.2.5 Brukermedvirkning og mestring

En viktig del av kvalitetsreformen Leve hele livet er at eldre skal ha mer innflytelse på tjenestene de mottar og beslutninger som angår dem. Behovet for å fokusere mer på egenmestring i hverdagen ble også trukket frem i reformens innledende undersøkelser rundt utfordringsbildet. Brukermedvirkning og mestring i hverdagen er derfor en nøkkelbrikke i arbeidet med å sette individet i sentrum for kommunens tjenester, i stedsutvikling og i utvikling av transporttilbud m.m.

Brukermedvirkning er en lovfestet rettighet og er dermed ikke noe tjenesteapparatet kan velge å forholde seg til eller ikke. Brukere har rett til å medvirke, og tjenesten har plikt til å involvere brukere i undersøkelser, behandling og valg av tjenestetilbud.

Senter for et aldersvennlig Norge arbeider med en informasjonskampanje kalt planleggelitt.no. Hensikten er å bidra med informasjon som kan gjøre det lettere for eldre å planlegge sin alderdom. I en nasjonal undersøkelse var 79 prosent av de spurte enige i at vi selv må ta større ansvar for egen helse, sosialt liv og bosituasjon (5). Asker ønsker å bidra til dette arbeidet med denne temaplanen.

4.2.6 Ernæring og måltider

I kvalitetsreformen Leve hele livet blir matglede løftet frem. Gode måltider er en av hverdagens viktigste begivenheter. Mat og måltider er derfor ett av hovedområdene for reformen. Under- og feilernæring er en utfordring; rundt en tredjedel av eldre pasienter i sykehus og i helse- og omsorgstjenesten i kommunene er underernært eller i risiko for underernæring. I reformen vises det til at alle kommuner bør ha kjøkken- og matfaglig kompetanse i helse- og omsorgstjenesten, uavhengig av hvor maten produseres (sentralkjøkken).

I Asker kommune gjøres det kartlegging av ernæring før tildeling av tjenester, både i hjemmetjenesten og i institusjon.

Det vises til kunnskapsgrunnlaget hvor det står mer om kommunens arbeid med ernæring, samt hvilke utfordringer som gjelder nasjonalt.

4.2.7 Pårørende

Omsorg og hjelp som ytes av pårørende – både venner og familie – omtales ofte som den uformelle omsorgen. Denne innsatsen står sterkt og estimeres til å være på størrelse med den profesjonelle omsorgen i de kommunale omsorgstjenestene i Norge. Pårørende er en uvurderlig ressurs. Ressursbegrepet brukes for å anerkjenne pårørende for den betydningen de har – både for sine nærmeste og for samfunnet.

Endringer i befolkningens alderssammensetning taler for at familiens omsorgsevne kan bli svekket. Det blir derfor viktig å støtte og avlaste pårørende. Det er viktig å tilrettelegge for pårørendes mulighet til å kombinere yrkesaktivitet med omsorgen. Med en økende andel eldre i befolkningen, utfordringer med å rekruttere tilstrekkelig med fagpersonell og økt press på tjenestene, er det av stor betydning at den uformelle omsorgen opprettholdes på dagens nivå. Dette blir ofte omtalt som den største utfordringen på omsorgsfeltet, jr. regjeringens pårørendestrategi Vi – de pårørende.

4.2.8 Frivillighet innen velferdssektoren

I Norge er velferdstjenester i hovedsak det offentliges oppgave. Samtidig er også frivillige organisasjoner viktige leverandører av velferdstjenester, og den frivillige innsatsen utgjør et betydelig bidrag til det norske samfunnet. Historisk har frivillige organisasjoner tatt ansvar der offentlige velferdstilbud manglet, og de har spilt en avgjørende rolle for utviklingen av velferdssamfunnet. Utviklingen fremover bringer nye utfordringer, som gir et økt behov for samarbeid mellom kommunen og frivillige aktører. En gjennomtenkt og kompetent organisering er en av suksessfaktorene for å sikre økt frivillighet i omsorgstjenesten. Det er imidlertid bare 20 prosent av kommunene som har utviklet en lokal frivillighetspolitikk.

4.2.9 Innovasjon, teknologi og digitalisering

Økt press på tjenester krever innovasjon og utnyttelse av digitale og velferdsteknologiske løsninger. Innovasjon kan defineres som å skape verdier på nye måter, og henger tett sammen med den teknologiske utviklingen. I det ligger muligheten for å finne løsninger på samfunnets fremtidige utfordringer.

Asker kommune prioriterer å legge til rette for innovasjon og har opprettet Senter for Innovasjon og Læring (SEIL). Her blir blant annet nye nasjonale løsninger mottatt og prøvd ut, i samarbeid med tjenestene. Asker kommune jobber med å utvikle og implementere velferdsteknologi, ut fra føringer i nasjonalt velferdsteknologiprogram.

Asker kommune er blant annet med i nettverket Kommuneinkubator, som jobber fram ny metodikk for utviklingsarbeid. I 2021 skal nettverket jobbe med utvikling av nye møteplasser ved Hurum bo- og omsorgssenter ved bruk at «stedskompass», en metode der medborgerskap og brukermedvirkning står sentralt.

En forutsetning for bærekraftig digital utvikling er tilstrekkelig digital infrastruktur, blant annet for å få til videreutvikling av velferdsteknologi. Den digitale deltagelsen er god i Asker og ligger over landsgjennomsnittet.

Asker Velferdslab er et eksempel på en ny modell for å koordinere tjenester til familier eller ungdommer i en vanskelig livssituasjon. Hovedtanken bak denne modellen er å gå fra å tenke velferd som en kostnad til å tenke velferd som en investering, noe som også kan være aktuelt for flere områder i velferdstjenestene, herunder for eldre.

4.3 Aldersvennlig lokalsamfunn

Aldersvennlige lokalsamfunn handler om å skape omgivelser som gjør det mulig for eldre å delta aktivt i samfunnet, leve meningsfulle sosiale liv og ha tilgang til de samme mulighetene som andre grupper. Viktige tiltak er å utvikle sentrale og gode boliger, satse på universell utforming i alle deler av samfunnsutviklingen, tilby aldersvennlig transport og ha gode møteplasser. Både forskning og erfaring viser at det som er bra for eldre som regel er godt også for alle andre aldersgrupper. Dette delkapitlet ser på ulike elementer ved et aldersvennlig samfunn.

4.3.1 Hva er et aldersvennlig samfunn?

WHO definerer aldersvennlig samfunn som et samfunn hvor vi:

- anerkjenner mangfoldet blant eldre
- fremmer inkludering av eldre
- verdsetter eldres bidrag i samfunnet
- respekterer eldres beslutninger
- forventer og responderer på aldersrelaterte behov og preferanser (6).

I et aldersvennlig samfunn utvikles de fysiske strukturene gjennom medvirkning fra de gruppene som er berørt. Eldre er en stor gruppe i samfunnet, og det er viktig med involvering i beslutninger som angår dem, og bruke deres kunnskap om eget liv til å evaluere tiltak som er iverksatt. Det er utviklet ulike medvirkningsmetoder som egner seg godt for denne gruppen, blant annet eldretråkk. Eldretråkk er en medvirkningsprosess som kartlegger nærmiljøet for å avdekke hva som fungerer godt, og hva som fungerer dårlig, slik at man kan iverksette treffsikre tiltak. Eldretråkk kan også benyttes for å evaluere disse tiltakene.

4.3.2 Universell utforming

Universell utforming handler om å skape et samfunn der det er plass til alle og øke menneskers mulighet til samfunnsdeltakelse gjennom utformingen av omgivelsene. Løsninger skal utvikles slik at de kan brukes av alle, uavhengig av funksjonsevne. Dette innebærer et særskilt fokus på å tilrettelegge for grupper som eldre, bevegelses-, hørsels- og synshemmede, og mennesker med nedsatte kognitive evner. Tilrettelegging for disse gruppene kommer alle til gode. For eksempel vil tilgjengelighet for rullestol også sikre tilgjengelighet for barnevogn.

Lik mulighet til samfunnsdeltakelse bunner i verdien om likeverd og grunnleggende demokratiske prinsipper. Ettersom eldre ofte opplever sviktende helse, er universell utforming med på å øke mulighet for et sosialt liv, selvstendighet og evnen til å ta vare på seg selv. Dette er en viktig del av kommunens mål om å utvikle aldersvennlige lokalsamfunn, sikre de eldre god livskvalitet og muligheten til å bli boende hjemme lenger.

4.3.3 Egnede boliger for eldre

Eldre er en mangfoldig gruppe i vekst. Det forventes at fremtidens eldre har andre forutsetninger, muligheter, ønsker og behov enn tidligere generasjoner. Mange eldre ønsker å bo lengst mulig i eget hjem. Boligens utforming og det omkringliggende bomiljøet vil være av stor betydning for at eldre skal kunne opprettholde livskvaliteten og egenmestringen lengst mulig.

For å redusere og utsette presset på offentlige tjenester, må vi i større grad planlegge for egen alderdom. Utfordringene som kommer frem i en rapport fra Velferdsforskningsinstituttet NOVA viser at kommunen må tilrettelegge og støtte opp om tilpasning av boligen for eldre, og bidra til utviklingen av aldersvennlige boliger (7). Boligene må også tilpasses fremtidens omsorgstjenester, som i stor grad vil utføres i hjemmet. Asker kommune er i gang med å kartlegge kommunale boliger og behovet for boliger med tjenester i fremtiden, inkludert behovet for boliger for heldøgns omsorg/institusjon. Kartleggingen vil resultere i et verktøy for videre planlegging i form av en boligtrapp.

Mange eldre opplever begrenset mobilitet. Utvikling og fortetting rundt knutepunkter kan derfor være et nyttig grep for å bidra til å skape nærmiljøer hvor ulike funksjoner og tjenester ligger i nærheten av hverandre (bolig, jobb, skole, offentlige tjenester, kollektivtransport). Slike nærmiljøer kan redusere bilbruk, øke hverdagsaktiviteten, gjøre det enklere for blant annet eldre å bo i egen bolig og bidra til effektive kommunale og private tjenester.

Det er også viktig å hindre isolasjon og sikre tilgangen til sosiale nettverk. Dette kan gjøres gjennom å skape gode bomiljøer med attraktive uteområder og sosiale møteplasser. Studier viser at dette øker den sosiale og fysiske aktiviteten (8). Ifølge Norske Arkitekters Landsforbund (9) er det et viktig poeng å inkludere flere grupper, for eksempel unge og eldre, i utviklingen av nye tilbud og tjenester. Dette kan også gjøres gjennom boligutvikling ved at ulike generasjoner og folk i ulike livssituasjoner kan leve sammen.

4.3.4 Transport

Gode transportordninger sikrer muligheten for deltakelse i samfunnet. Det bidrar også til selvstendighet, mestring og livskvalitet for den enkelte. Ensomheten forsterkes ved redusert mobilitet, og gode transportmuligheter er en viktig del av målet om å skape en aldersvennlig kommune. Skal man bygge attraktive og levende lokalsamfunn, må de gode tilbudene som finnes gjøres tilgjengelige for de som skal bruke dem. Asker er en stor kommune hvor mange innbyggere bor spredt. Kommunen har mange gode tilbud som kan nyttiggjøres av flere, hvis innbyggere kommer seg dit. Dette viser også en rapport fra Transportøkonomisk institutt (10), som har forsket på eldres transportbehov. Rapporten viser at mobilitet er svært viktig for eldres livskvalitet og at tilgang på bil og førerkort er en viktig del av eldres mobilitet. Det er ulike behov for transport ut fra hvor innbyggerne bor i kommunen. Kollektive transporttilbud og godt tilrettelagte gang- og sykkelveier er ekstra viktig for at personer uten førerkort skal ha muligheten til å delta i samfunnet på lik linje med andre. Mange kollektive transportmidler er derimot ikke tilpasset eldre og mennesker med funksjonsnedsettelse. Medvirkning fra eldre som brukergruppe er viktig for å danne en god forståelse av barrierer som kan redusere tilgjengeligheten til ulike transporttilbud. Se kunnskapsgrunnlaget for mer om universell utforming og transport.

4.3.5 Møteplasser, aktiviteter og kulturtilbud

For mange varer pensjonisttilværelsen nesten en tredjedel av livet. Deltakelse i samfunnets sosiale og kulturelle aktiviteter, frivillighet og fysisk aktivitet er med å gi livet mening. Deltagelse i aktiviteter kan også ha forebyggende effekt på helseproblemer og dermed bidra til å utsette behovet for helsetjenester.

Å tilrettelegge for gode møteplasser er sentralt for å skape et mer aldersvennlig lokalsamfunn. Asker kommune åpner åtte innbyggertorg i 2020-2021, og disse skal utvikles som møteplasser for alle innbyggere. For eksempel skal prosjektet «Seniortilbud på innbyggertorgene» jobbe fram en modell for et fremtidig konsept for seniorer på innbyggertorgene. Det vises i denne sammenheng til kvalitetsreformen Leve hele livet der matglede løftes fram, og måltidet som arena for møte mellom mennesker.

Figur 6: Innbyggertorget på Tofte. Foto: Elin Eike Worren

I Asker finnes det i dag et bredt spekter av aktivitetstilbud, som kommunale aktiviteter, organiserte idrettstilbud, aktiviteter på innbyggertorg og tilbud fra organisasjoner og frivillig sektor, i tillegg til uformell aktivitet i nabolag og annet. Det er behov for å videreutvikle aktivitetstilbudet i årene fremover, i samskaping mellom samfunnets aktører og innbyggere, og for å møte ulike grupper av eldre. Asker kommune har flotte turområder og det er viktig at eldre, uavhengig av funksjonsevne, har tilgang til disse. For å oppnå muligheten til et aktivt friluftsliv er det viktig å bygge ned fysiske barrierer som reduserer tilgjengeligheten, og å bidra til at det finnes sosiale og frivillige nettverk rundt fysisk aktivitet.

En viktig side ved eldres deltakelse i samfunnet er kulturtilbud. Som for andre grupper er det viktig at eldre får oppleve kultur og uttrykke seg gjennom kultur. I stor grad handler det om de gode øyeblikkene, sosialt fellesskap, sanselig stimuli og muligheten for å dyrke sine

interesser. Asker kommune deltar i den statlige ordningen «Den kulturelle spaserstokken» som skal bidra til å gi eldre tilgang til profesjonell kunst og kultur og legge til rette for samarbeid mellom kultursektoren og omsorgssektoren. Kulturtilbud i hverdagslivet er en viktig del av tiltakene på de nedre trinnene i innsatstrappen. Videre benyttes kultur og musikk i økende grad i miljøterapeutisk praksis og behandling.

I demensplan 2025 (11) beskrives viktigheten av et godt og variert dagaktivitetstilbud til personer med demens. Et dagaktivitetstilbud fungerer også som et viktig avlastningstilbud til pårørende. Asker kommune bruker Inn på tunet/grønn omsorg som et dagtilbud for yngre personer med demens. Inn på tunet er tilrettelagte og kvalitetssikrede velferdstjenester på gårdsbruk.

Les mer om møteplasser i kunnskapsgrunnlaget, som for eksempel «Asker seniortreff – møteplasser som gir livskvalitet», hvor målet blant annet er å motvirke ensomhet hos eldre ved å skape aktive fysiske og digitale møteplasser.

Figur 7: Foto: Elin Elke Worren

4.3.6 Frivillighet og eldre

Seniorer er viktige ressurser for frivilligheten. Frivillighet og eldre handler både om å bidra til at eldre får en god alderdom og at seniorer bruker sine ressurser. Å være frivillig som senior gir økt aktivitet og livskvalitet, sosialt nettverk og en følelse av å være nyttig (12). På spørsmål til eldre om hvorfor de ikke er frivillige svarer mange at de ikke har blitt spurt. Dette betyr at frivillige organisasjoner og kommunen må sikre god informasjon til denne gruppen (13).

Både de kommunale og de ikke-kommunale frivillighetssentralene arbeider i dag med motivering, rekruttering, organisering og tilrettelegging for frivillig engasjement.
Asker kommune har samarbeidsavtaler med en rekke frivillige organisasjoner. I tillegg samarbeider kommunen også med frivillige utenfor organisasjoner.

5 Dette skal vi oppnå

5.1 FNs bærekraftmål

FNs bærekraftmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Bærekraftmålene utgjør det overordnede rammeverket for utviklingen av Askersamfunnet, og danner grunnlag for kommunens satsingsområder og mål slik de er beskrevet i kommuneplanens samfunnsdel. Alle satsingsområder og mål i kommuneplanen er tverrgående. Det betyr at de gjelder for alle tjenesteområder, og at vi må arbeide sammen på tvers for å oppnå den utviklingen vi ønsker.

5.2 Mål og delmål fra kommuneplanen

Kommuneplanen har 8 satsningsområder/hovedmål og 28 delmål.
For denne temaplanen vil 6 av satsningsområdene være særlig relevante:

- Samarbeid for å nå målene
- Bærekraftige byer og samfunn
- God helse og livskvalitet
- Innovasjon, digitalisering og næringsutvikling
- Økonomi
- Medarbeidere

Hovedmålene, samt 14 av delmålene som er særlig relevante, fremgår av tabellen under. Disse utgjør temaplanens overordnede målbilde.

SATSINGSOMRÅDE	HOVEDMÅL	DELMÅL
Samarbeid for å nå målene	Askersamfunnet har virkemidler, partnerskap og samarbeid på tvers som sikrer en bærekraftig utvikling.	
Samarbeid for å nå målene		Askersamfunnet har inkluderende lokalsamfunn der innbyggerne opplever tilhørighet og tar medansvar, uavhengig av kulturelle, sosiale og økonomiske forhold.

Samarbeid for å nå målene		Askersamfunnet er et levende lokaldemokrati der innbyggere i alle aldre deltar gjennom inkluderende, medbestemmende og representative beslutningsprosesser.
Samarbeid for å nå målene		Frivilligheten, næringslivet, kommunen og andre aktører deltar i gjensidig forpliktende samarbeid for å oppnå en bærekraftig utvikling.
Bærekraftige byer og samfunn	Askersamfunnet har tettsteder og lokalsamfunn som er inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige, som er utviklet i god balanse mellom vekst og vern.	
Bærekraftige byer og samfunn		Askersamfunnet har bærekraftige og samordnede bolig-, areal- og transportløsninger som tilrettelegger for smart samfunnsutvikling.
Bærekraftige byer og samfunn		Alle innbyggere har tilgang til tilfredsstillende og trygge boliger til en overkommelig pris.
God helse og livskvalitet	Askersamfunnet sikrer god helse og fremmer livskvalitet for alle, uansett alder.	
God helse og livskvalitet		Askersamfunnet arbeider helsefremmende og forebyggende for å oppnå god folkehelse, motvirke utenforskap og redusere risikoen for sykdom og tidlig død.
God helse og livskvalitet		Innbyggerne har tilgang til grunnleggende, helhetlige og forsvarlige helsetjenester av god kvalitet og til rett tid.
God helse og livskvalitet		Innbyggere som mottar helsetjenester lever aktive og selvstendige liv, tar medansvar for egen helse og deltar i utforming av tjenestene ut fra den enkeltes forutsetninger og behov.
God helse og livskvalitet		Asker kommune samarbeider aktivt med innbyggere, frivilligheten og næringslivet for å møte fremtidens helseutfordringer.
Innovasjon, digitalisering og næringsutvikling	Askersamfunnet har en levende innovasjonskultur, en sikker digital infrastruktur av høy kvalitet og et attraktivt, inkluderende og bærekraftig næringsliv.	
Innovasjon, digitalisering og næringsutvikling		Askersamfunnet arbeider målrettet med innovasjon og digitalisering for å møte fremtidens utfordringer.
Økonomi	Asker er en økonomisk robust og bærekraftig kommune	
		Asker kommune har god økonomisk bærekraft.

		Asker kommune har god økonomistyring og effektiv tjenesteproduksjon.
Medarbeidere	Asker kommune fremmer inkludering, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle	
Medarbeidere		Asker kommune er en attraktiv arbeidsgiver med god organisasjonskultur som legger til rette for å tiltrekke seg og utvikle kompetente, initiativrike og stolte medarbeidere og ledere.
Medarbeidere		Asker kommune har medarbeidere og ledere som sammen finner smarte måter å jobbe på, finner løsninger på kommunens utfordringer og viser endringsvilje.

6 Slik skal vi gjøre det

Temaplanen er inndelt i fem innsatsområder, som beskriver hva kommunen særlig må prioritere ut fra utfordringsbildet:

- aktivitet og fellesskap
- attraktive bo- og nærmiljøer
- transport og mobilitet
- fremtidsrettet tjenesteutvikling
- helsehjelp og sammenheng i tjenestene

Videre gjennomgås de fem innsatsområdene med

- begrunnelse for valg av innsatsområde
- hvilke endringer (strategier) som må gjennomføres for å sikre måloppnåelse og utvikling i ønsket retning

6.1 Aktivitet og fellesskap – som gir god livskvalitet

Deltakelse i samfunnets sosiale og kulturelle aktiviteter, frivillighet og fysisk aktivitet er med på å gi livet mening for mange. Det handler om å være en del av noe større, bruke ressursene sine, hjelpe andre, oppleve kultur, holde kroppen i form og treffe venner og nye mennesker. I et aldersvennlig samfunn er det viktig at slike aktiviteter og tilbud er tilrettelagt slik at alle grupper kan delta. Deltakelse for alle handler om demokrati og sosial bærekraft.

Eldre er en mangfoldig gruppe med en variasjon av ønsker og behov. Kunnskapsgrunnlaget ser nærmere på blant annet kulturtilbud for eldre, helsefremmende kulturaktiviteter, generasjonsmøter og frivillighet blant eldre. Et viktig underliggende moment er å sikre

tilgjengeligheten til aktiviteter og tjenester. Det hjelper ikke med et levende sivilsamfunn med gode møteplasser og kulturtilbud hvis man ikke får parkert i nærheten eller det ikke er nok hvilebenker på vei til bussholdeplassen. Dette ses det nærmere på under innsatsområde 3.

6.1.1 Strategier

Strategiene under viser hvilke prioriteringer og veivalg kommunen vil satse på for innsatsområde 1 – aktivitet og fellesskap. Målet er at strategiene skal bidra til å øke eldres muligheter for deltakelse i samfunnet og bygge ned barrierer.

Det er definert følgende strategier for innsatsområdet:

- Asker kommune skal bidra til å skape varierte møteplasser
- Asker kommune skal legge til rette for økt frivillighet
- Asker kommune skal legge til rette for et variert aktivitets- og kulturtilbud
- Asker kommune skal som arbeidsgiver tilrettelegge for at eldre står lenger i arbeid
- Asker kommune skal tilrettelegge for at eldre enklere kan planlegge alderdommen

Asker kommune skal bidra til å skape varierte møteplasser

For å skape et mer aldersvennlig lokalsamfunn er det behov for flere møteplasser med god variasjon i kommunen. Opplevelse av fellesskap og deltagelse er sentralt for sosial bærekraft og god folkehelse. Vi trenger både fysiske og digitale møteplasser, møteplasser som inviterer til generasjonsmøter og fysisk aktivitet, og møteplasser som er tilrettelagt for personer med for eksempel demens, eller fysiske eller kognitive funksjonsnedsettelser. Strategien er sentral for å motvirke ensomhet.

Varierte møteplasser er også viktig for utviklingen av lokalsenterstrukturen i kommunen. Innbyggertorgene er nye og åpnes i 2020-2021 og er sentralt plassert over hele kommunen. Alle innbyggere vil ha et innbyggertorg i sitt lokalmiljø. I tiden fremover skal de fylles med innhold i samarbeid mellom kommune, frivillighet, næringsliv og andre. Ved å utvikle disse som møteplasser for ulike aldersgrupper, vil alle i lokalmiljøet kunne dra nytte av de mulighetene som ligger i innbyggertorgene. Seniorsentre i de tidligere tre kommunene er lagt ned og erstattet med innbyggertorg. For eksempel skal prosjektet «Seniortilbud på innbyggertorgene» jobbe fram en modell for fremtidig konsept for seniorer på innbyggertorgene, i tråd med aldersvennlige lokalsamfunn. Kommunens bygg kan også åpnes mer opp i fremtiden, som for eksempel møteplasser på institusjoner.

Gode møteplasser ligger ikke bare i det offentlige rom. Kommunen skal utforske hvordan møteplasser i mer private rom kan bidra til å skape gode bomiljøer. Arbeidet med nye boformer er en del av dette, og baserer seg på utvikling av gode fellesarealer der møter mellom mennesker står sentralt.

I tillegg til å skape flere møteplasser, bør det arbeides med ulike former for sambruk av eksisterende møteplasser og bruk av møteplasser som kan bringe ulike grupper sammen.

Asker kommune skal legge til rette for økt frivillighet

Frivillig aktivitet og deltagelse utgjør en stor verdi for samfunnet og for den enkelte. Den frivillige innsatsen er avgjørende for å skape gode lokalsamfunn. Frivillighet og eldre handler både om å bidra til at eldre får en god alderdom og at seniorer bruker sine ressurser. Det å være frivillig kan bidra til å gi livet mening og være et gode for den frivillige selv. Undersøkelser viser at mange ikke har blitt spurt om å være frivillig. Samtidig er det et stort behov for frivillighet for å skape det samfunnet vi ønsker.

Kommunen må jobbe strukturert for å bidra til å utløse Askers potensiale for økt frivillighet og medborgerskap. Sentralt her blir tjenesteområdet medborgerskap med tilhørende temaplan. Frivilligheten er i endring og det er viktig at vi tilpasser samarbeidet etter dette.

Frivillighet i omsorgssektoren står kun for en liten andel av frivilligheten i Asker.
En gjennomtenkt og kompetent organisering er en av suksessfaktorene for å sikre økt frivillighet i omsorgstjenesten.

Asker kommune skal legge til rette for et variert aktivitets- og kulturtilbud

Asker kommune skal ha et variert og attraktivt aktivitets- og kulturtilbud som treffer alle grupper i samfunnet. Strategien skal sikre at det jobbes videre med å tilrettelegge aktivitets- og kulturtilbud spesielt for eldre, i og utenfor tjenestene. Det handler om de gode øyeblikkene, sosialt fellesskap, sanselig stimuli og muligheten for å dyrke sine interesser. Dette gjelder kommunale tilbud, som dagtilbudet Inn på tunet, og tilbud i samarbeidet med kulturlivet, idrett, organisasjoner og andre. Det er viktig at tilbudene skjer til ulike tider i døgnet. Det kan være alt fra større tilstelninger, eller små turer ut under åpen himmel. Et rikt aktivitets- og kulturtilbud og tilrettelegging for fysisk aktivitet er positivt både for folkehelse og den enkeltes livsglede. Det gir økte muligheter for møter mellom mennesker og er viktig for å skape liv i lokalsentrene i kommunen og på institusjonene. Det blir viktig å styrke kulturtilbud for eldre i samarbeid med aktørene i samfunnet. Eksempler her er videreføring av den Den kulturelle spaserstokken og bruk av kultur i tjenestene og i behandling.

Asker kommune skal ha et bredt tilbud om fysisk aktivitet. Fysisk aktivitet er viktig for alle aldersgrupper for å opprettholde god helse. Undersøkelser viser at kun tre av ti voksne og eldre er aktive nok. Effektene av trening er like stor for eldre som for yngre. Økt fysisk aktivitet hos eldre innebærer et stort potensiale for positive helseeffekter, mestring og selvstendighet. Det blir viktig å jobbe systematisk med tilrettelegging for økt fysisk aktivitet, i samarbeid med idrettsorganisasjoner og andre. Innsatsen må rette seg mot ulike grupper eldre, både i og utenfor helsetjenestene. Det blir også viktig å synliggjøre tilbudene, slik at disse blir godt kjent i kommunen. Det vises her til temaplan for fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv.

Asker kommune skal som arbeidsgiver tilrettelegge for at eldre står lenger i arbeid

Det blir færre yrkesaktive per pensjonist i årene som kommer. Samtidig viser forskning at aktive eldre har bedre helse og livskvalitet. Det vil både være positivt for samfunnet og den enkelte som selv ønsker det, å ha mulighet for å stå lenger i arbeid. I programmet til Aldersvennlig Norge vises det til at vi i har et stort potensial i å få flere til å arbeide lenger og å delta i frivillige aktiviteter.

Asker kommune kan som arbeidsgiver tilrettelegge for at kommunens ansatte kan stå lenger i arbeid, for dem som ønsker det. Dette er i tråd med kommunes temaplan om arbeidsgiverpolitikk. Det kan for eksempel være gjennom tiltak for kompetanseutvikling eller tilrettelegging av arbeidstid. Samarbeid med andre aktører, for eksempel sosiale entreprenører som bemanner med seniorressurser, er også aktuelt her.
I Sysselsettingsutvalgets rapport Kompetanse, aktivitet og inntektssikring — Tiltak for økt sysselsetting (14) vises det til at selv om sysselsettingen blant eldre arbeidstagere er høy i Norge målt mot andre land, faller den raskt etter fylte 60 år. Mer enn halvparten av dem som jobber som 60-åring, har sluttet som 66-åring. Utvalget peker på at for å øke sysselsettingen blant eldre må det legges til rette for at færre slutter i den jobben de har, og det må bli lettere for arbeidsledige seniorer å få jobb. Et godt arbeidsmiljø, påfyll av kompetanse og forebygging av slitasje er viktig.

Asker kommune skal tilrettelegge for at eldre enklere kan planlegge alderdommen

Det satses nasjonalt på at vi i større grad bør planlegge alderdommen vår. Senter for et aldersvennlig Norge jobber for å mobilisere befolkningen til å planlegge egen alderdom gjennom informasjonskampanjen *planleggelitt.no*. Asker kommune ønsker å bidra til denne utviklingen lokalt. Vi må bruke informasjon og kampanjer i mobiliseringsarbeid i kommunen. Planlegging av egen alderdom handler om bevisstgjøring og tiltak for å møte endrede behov, noe som også gjenspeiles i behovet for bærekraftig tjenesteutvikling.

Det blir viktig å ha gode informasjonstjenester om hvilke boligløsninger som finnes og mulighetene for tilrettelegging. Det er også behov for informasjon om hvilke hjelpemidler som kan brukes i hjemmet, velferdsteknologi og smarte løsninger. Støtte til å finne egnede boliger eller tilpasse egen bolig vil øke muligheten for mestring og selvstendighet gjennom å bli boende hjemme lenger.

Det er viktig at kommunikasjon og nettsider er universelt utformet og tilpasset slik at ulike aldersgrupper kan orientere seg. Økt digital kompetanse hos eldre er viktig for å mestre eget liv og for deltagelse i samfunnet, inkludert digitale møteplasser. Det er avgjørende at det er hjelp og veiledning å få, og her må aktørene i samfunnet samarbeide for å bistå.

6.2 Attraktive bo- og nærmiljøer

Attraktive bo- og nærmiljøer er viktig for å skape et aldersvennlig samfunn. Asker kommune ønsker å utvikle lokalsamfunn som er gode å leve i, for alle aldre. Et aldersvennlig samfunn bidrar til demokratisk og sosial deltakelse i samfunnet og fjerner barrierer som hindrer grupper fra å delta. Dette innebærer å skape gode bomiljøer, med tilgang til de tjenestene man har behov for. Egnede boliger for eldre er viktig, og kan bidra til at eldre kan bli boende hjemme lengre og utsette behovet for heldøgnsomsorg.

Erfaringer viser også at det som er godt for eldre, er godt for alle, for eksempel universell utforming og god tilgang til tjenester og ulike tilbud.

Nye Asker kommune er en variert kommune. Tilgangen på sentralt plasserte, egnede boliger for eldre varierer. Kunnskapsgrunnlaget har belyst ulike utfordringer eldre opplever på boligmarkedet. Dette kan være økonomiske barrierer for bytte av bolig, eller manglende muligheter for tilpasning av eksisterende bolig til nye behov. Løsningen kan være å satse på utviklingen av sentralt plasserte boliger for eldre, med høy grad av universell utforming, til en pris de har mulighet til å betale. Det er også behov for å se på nye boformer som i større grad klarer å møte de behovene eldre har og boligsosiale virkemidler som tilvisningsavtaler. Samlokalisering av boliger, tjenester og andre samfunnstilbud er også et viktig satsningsområde og vil gjøre det mulig for eldre å delta mer aktivt i lokalsamfunnet fordi avstand og reisebehov reduseres.

6.2.1 Strategier

Strategiene under viser hvilke prioriteringer og veivalg kommunen vil satse på for innsatsområde 2 – attraktive bo- og nærmiljøer. Målet er at strategiene skal bidra til å utvikle attraktive bo- og nærmiljøer, slik at utviklingen spiller sammen med planens øvrige strategier og utfordringsbilde.

Det er definert følgende strategier for innsatsområdet:

- Asker kommune skal øke variasjonen i boligtilbudet og utvikle nye boformer, i samarbeid med utbyggere og andre
- Asker kommune skal bidra til økt sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft gjennom aktiv stedsutvikling

Asker kommune skal øke variasjonen i boligtilbudet og utvikle nye boformer, i samarbeid med utbyggere og andre

Det er behov for en mer variert boligmasse i kommunen for å møte varierte behov hos innbyggerne og bidra til å skape et aldersvennlig lokalsamfunn. Utviklingen av nye boformer, eierformer (eie-leie), og variasjon i boligstørrelsene og pris, er viktig for å få til dette.

Asker kommune er i gang med å utforske nye bokonsepter for å møte fremtidens behov. I årene fremover ønsker kommunen å satse på en videre utvikling for å skape nye og varierte bomiljøer for ulike behov. Stikkord her er generasjonskonsepter, seniorboliger, mulighet for tilknyttet service og tjenester, og møteplasser ute og inne. Fremover vil Asker også ta i bruk tilvisningsavtaler som et verktøy for å kunne tilby gode boliger for eldre.

Et godt samarbeid med private aktører er viktig for å skape den utviklingen vi ønsker i boligmarkedet i Asker kommune. Kommune jobber for eksempel med å utvikle et nytt sosialt bokonsept i samarbeid med en privat aktør, og har dialog med andre utbyggere som vurderer å utvikle lignede boligkonsepter. Vi er også en av partnerkommunene i forbildeprogrammet FutureBuilt som skal fremme områdeprosjekter med god arkitektur, høy grad av innovasjon,

lave klimagassutslipp og god sosial bærekraft. FutureBuilt vil derfor bli en god utviklingsarena fremover for sosiale boformer og delingskultur.

Fleksibilitet i boligen bidrar til å sikre at endrede behov kan imøtekommes i eksisterende bolig og dermed reduserer behovet for å flytte. Dette livsløpsperspektivet er viktig å få inn i boligutviklingen for å sikre at Asker kommune har egnede boliger for alle grupper, i alle deler av livet, og at eldre kan bli boende hjemme selv om behovene deres endres.

Asker kommune skal bidra til økt sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft gjennom aktiv stedsutvikling

Satsing på utvikling rundt knutepunkter er i tråd med nasjonale og kommunale bærekraftsmål. Asker kommunes lokalsentrumsutvikling er et eksempel på en satsning for å samle boliger, service og tjenester. Dette utviklingsprinsippet er en viktig del av kommuneplanens samfunnsdel og hovedstrategi for vekst i kommunen.

Samlokalisering av offentlige bygg, funksjoner, tjenester, service, næring, uteområder og boliger kan gi mange gevinster. Ved samlokalisering vil møteplasser bli tilgjengelig for et større antall mennesker. I og mellom byggene kan det skapes naturlige møteplasser – kafeer, soner med benker, og uteområder for hvile og lek. Mange mennesker i samme område øker muligheten for flere møter mellom generasjoner, som er verdifullt ut fra folkehelse og sosial bærekraft. Dersom man for eksempel investerer i en kulturarena, bør det legges til rette for variert bruk og innhold for et bredt spekter av grupper til ulike tider av døgnet. Dette er et eksempel på økonomisk, sosial og miljømessig bærekraft i ett tiltak. En annen gevinst med samlokalisering er kort vei til service, tjenester og kanskje aktiviteter. Dette vil kunne bidra til økt deltagelse, felleskap og selvstendighet. Smart plassering av baser for hjemmetjenester vil kunne skape gevinster både for brukere og ansatte.

Samlokalisering legger også forholdene til rette for lavere transportbehov, som bidrar til å redusere klimagassutslippene. Dette kan for eksempel gjelde for hjemmetjenesten, dersom avstanden mellom brukere og basen er kort.

6.3 Transport og mobilitet – for selvstendighet og deltakelse

For å sikre eldre muligheten til å delta aktivt i samfunnet er det viktig å tilby et godt transporttilbud. Dette innebærer god generell fremkommelighet, mulighet for parkering med bil, et godt kollektivtilbud og gode gang- og sykkelveier.

Asker kommune har transport og mobilitet som innsatsområde i denne planen fordi god fremkommelighet sikrer muligheten for å delta i samfunnet, og bidrar til at eldre kan bruke sine ressurser, ha et rikt sosialt og kulturelt liv og få tilgang til tjenester og tilbud i kommunen.

Asker kommune har i varierende grad en god kollektivtransportdekning. Mange eldre er avhengig av bil, og det er svært utfordrende for eldre som ikke lenger kan kjøre. For denne gruppen er aldersvennlig kollektivtransport spesielt viktig. Ruters pilotprosjekt i Oslo med aldersvennlig transport er et eksempel på et tiltak som sikrer eldre en trygg og aldersvennlig transportmulighet. Det er behov for å se på lignende løsninger i Asker kommune.

Gang- og sykkelveier med universell utforming, og som er godt vedlikeholdt på vinterstid, er viktig for at fremkommeligheten skal være god. Det er en utfordring at det i deler av kommunen er et lite utbygd gang- og sykkelveinett. Forbedringen av dette vil bidra til økt fremkommelighet, men også til bedre tilgang til transportmuligheter som fremmer fysisk helse og bidrar til å redusere klimagassutslipp.

6.3.1 Strategier

Strategiene under viser hvilke prioriteringer og veivalg kommunen vil satse på for innsatsområde 3 – transport og mobilitet. Målet er at strategiene skal bidra til å utvikle transportmulighetene og god mobilitet for innbyggerne.

Det er definert følgende strategier for innsatsområdet:

- Asker kommune skal bidra til utviklingen av aldersvennlige transporttjenester
- Asker kommune skal styrke fremkommelighet i lokalmiljøer, i turområder og til kollektivtransport

Asker kommune skal bidra til utviklingen av aldersvennlig transporttjenester

Gode transportordninger er sentralt i utviklingen av et aldersvennlig lokalsamfunn og for at eldre skal kunne delta i samfunnet. For eldre som ikke kjører bil er dette spesielt viktig. I tillegg til deltakelse i samfunnet vil tilgang til alderstilpasset transport kunne bidra til at flere forblir selvhjulpne lengre. I dag er det store ulikheter i kommunen i hvor god kollektivtransportdekningen er. Et godt rutenett vil kunne bidra til en utjevning av kollektivtilbudet i Asker kommune og sikre tilgang der det er behov for det. Økt bruk av kollektive transporttjenester vil også bidra positivt til å redusere klimagassutslipp.

Asker kommune vil bidra til videreutviklingen av transportløsninger i kommunen. Et eksempel kan være å utrede muligheten for bestillingstransport eller «flekstransport», i samarbeid med transportselskaper. Et annet eksempel kan være forbedringer i kommunens transporttjenester, for eksempel til og fra aktiviteter. Målet er at det skal bli lettere for eldre å komme seg ut på ærend og på aktiviteter.

Unge innbyggere har også et stort behov for transport, så det er viktig å se behovene i sammenheng.

Asker kommune skal styrke fremkommelighet i lokalmiljøer, i turområder og til kollektivtransport

Gode gang- og sykkelveier og universelt utformede holdeplasser er viktige tiltak for å sikre tilgjengelighet. Det hjelper ikke med god kollektivtransport dersom man ikke kommer seg til holdeplassen. Enkle tiltak som plassering av benker, og armlene på benken på holdeplassen så man får hjelp til å reise seg, er eksempler som kan være avgjørende for bruk av kollektivtransporten.

Mikromobilitet og el-sykler korter ned avstander og kan gjøre det lettere å foreta de korte og mellomlange reisene. Asker kommune ønsker derfor å utforske muligheter rundt mikromobilitet, med mål om å bidra til økt mobilitet og aktivitetsnivå. Det vises også til at

grønn mobilitet er et innsatsområdene i temaplan Handling mot klimaendringene. Grønn mobilitet går ut på å redusere bilbruken til fordel for mer miljøvennlige alternativer, slik som sykkel og gange.

Fysisk aktivitet er positivt for folkehelsen, kan virke forebyggende på forverring av sykdom og kan hindre fall og hoftebrudd. Kommunen ønsker derfor å styrke mulighetene for bevegelse i nærmiljøet og i lokalsentrene. Belysning, tilgang til toalett og universell utforming er viktige stikkord. For at tiltakene skal treffe godt er det viktig at målgruppene får være med å medvirke.

Mange eldre er avhengig av bil, eller ønsker å kjøre. For dem er det viktig å ha tilstrekkelig med parkeringsplasser, og at områdene mellom parkeringsplassene og destinasjonen er universelt utformede.

6.4 Fremtidsrettet tjenesteutvikling

Asker kommune har fremtidsrettet tjenesteutvikling som innsatsområde for å møte de utfordringene som venter de neste årene og tiårene. Det blir viktig å tenke nytt og innovativt for å bruke ressursene på best mulig måte. Digitalisering og implementering av velferdsteknologi kan både gi gevinster i form av effektivitet og forbedring av tjenestene. Ved å sikre god brukermedvirkning blir tjenestene mer treffsikre og effektive.

Omsorgssektoren står ovenfor betydelige utfordringer knyttet til ressursbruk og arbeidskraft. Antallet eldre og pleietrengende vil øke, samtidig som tilgangen på kompetent arbeidskraft blir vanskeligere. I tillegg vil det i fremtiden være færre omsorgsgivere i familienettverket. Dette skaper et økt press på helse- og omsorgstjenestenester. Asker kommune har utviklet en helhetlig «innsatstrapp», som et hjelpemiddel for å sikre fremtidig bærekraftige tjenester. Innsatstrappen er et verktøy for strategisk og økonomisk driftsplanlegging. I tillegg er en boligtrapp under arbeid. Les mer om innsatstrappen i kapittel 4 og i kunnskapsgrunnlaget.

6.4.1 Strategier

Strategiene under viser hvilke prioriteringer og veivalg kommunen vil satse på for innsatsområde 4 – fremtidsrettet tjenesteutvikling. Målet er at strategiene skal bidra til å utvikle flere løsninger og godt samarbeid for fremtidsrettet tjenesteutvikling.

Det er definert følgende strategier for innsatsområdet:

- Asker kommune skal utvikle bærekraftige tjenester
- Asker kommune skal skape innovative løsninger sammen med andre aktører
- Asker kommune skal aktivt bruke velferdsteknologi i fremtidens helse- og omsorgstjenester
- Asker kommune skal jobbe systematisk med brukermedvirkning - «Hva er viktig for deg?»

Asker kommune skal utvikle bærekraftige tjenester

Framskrivninger viser at helse- og omsorgssektoren vil stå overfor betydelige kapasitetsmessige utfordringer i tiårene som kommer. Dette vil kreve nye arbeidsformer

både i Asker og nasjonalt. Arbeidet med denne temaplanen og utvikling i retning av et aldersvennlig lokalsamfunn, er helt sentralt for å møte utfordringene. Denne strategien legger til rette for tiltak som skal sikre den økonomiske bærekraften til tjenestene i kommunen. Dette er et strategisk viktig arbeid der langsiktig planlegging står sentralt.

For å sikre fremtidig bærekraftige tjenester har kommunen utviklet en helhetlig innsatstrapp. Denne er ment som et verktøy for å sikre god dimensjonering av tjenestene i dag og i framtiden. Her står dreining fra behandling til forebygging sentralt. Ved å legge inn større innsats i de nedre trinnene i innsatstrappen er målet å redusere behovet for innsats på de øvre trinnene.

Kommunen er også i gang med å lage en helhetlig boligtrapp for Asker, blant annet for å planlegge for et tilstrekkelig antall plasser til heldøgnsomsorg. Den første delen av arbeidet med boligtrappen er planlagt ferdig høsten 2021, og vil tas inn i andregangsbehandlingen av temaplanen.

Asker kommune skal aktivt bruke velferdsteknologi i fremtidens helse- og omsorgstjenester

Økt press på tjenester krever innovasjon. Velferdsteknologien er under stadig utvikling og har betydning for alle de tre bærekraftdimensjonene. For det første kan ny teknologi gi økt selvstendighet, livsmestring og gjøre det lettere å holde kontakten med venner og familie. For det andre kan nye løsninger føre til mer effektiv bruk av ressurser i helse- og omsorgstjenestene. For det tredje kan nye løsninger redusere behovet for transport, for eksempel for hjemmetjenesten.

Det har de senere årene blitt utviklet en rekke teknologier som kan benyttes for å skape bedre helsetjenester. Det er samtidig viktig å sikre at løsningene som implementeres ikke bare bidrar til mer effektive tjenester, men også til god livskvalitet for brukerne. Brukermedvirkning spiller en sentral rolle for å oppnå dette.

Denne strategien er en viktig faktor for å oppnå bærekraftige tjenester. Det blir viktig å sørge for tilstrekkelig kompetanse rundt bruken av teknologien hos ansatte og brukere, for vellykket implementering.

Asker kommune skal skape innovative løsninger sammen med andre aktører

Asker kommune skal utvikle og forbedre tjenestene sine kontinuerlig. For å oppnå dette ønsker vi å samarbeide med private, ideelle og offentlige aktører og delta i nettverk for å utvikle og dele løsninger.

For å utvikle tjenestene på en kunnskapsbasert måte må Asker kommune fortsette å ha god kontakt med forskningsmiljøer og aktivt søke midler for forbedring av tjenestene.

I arbeidet rundt den nasjonale reformen Leve hele livet er det gode eksempler på utviklingsprosjekter fra andre kommuner. Her der det muligheter for nettverksbygging og hente inspirasjon til utforming konkrete løsninger i Asker kommune i årene fremover.

Asker kommune skal jobbe systematisk med brukermedvirkning - «Hva er viktig for deg?»

«Hva er viktig for deg?» er en nasjonal retningsendring med hensikt å tydeliggjøre brukerstemmen, samt bidra til at helsetjenestene møter og styrker individets egne ressurser og mestringsevne. Strategien følger opp dette arbeidet i Asker kommune.

Samskaping, informasjon, forventningsavklaring og god kommunikasjon mellom brukeren, pårørende og tjenesten er sentrale deler av denne strategien. Målet er at tjenestene skal treffe bedre og bruke ressursene mest mulig effektivt. Mestringsfølelse og selvstendighet er en viktig side ved god helse. Deltakelse og medvirkning i møte med helse- og omsorgstjenesten bidrar til å støtte oppunder dette.

6.5 Helsehjelp og sammenheng i tjenestene – for trygge og effektive tjenester

Innbyggere i Asker kommune skal motta god helsehjelp når de har behov for det og oppleve at det er god sammenheng i tjenestene. For å møte utfordringsbildet og skape gode helsetjenester i tiårene fremover må vi jobbe systematisk med videreutvikling av tjenestene. Mer konkret innebærer dette en dreining mot forebyggende tiltak og tidlig innsats, og tiltak som styrker eldres selvstendighet og mestring - i samarbeid med brukere og pårørende. Sektoren står ovenfor betydelige utfordringer knyttet til rekruttering av kompetent arbeidskraft i årene fremover, og det blir avgjørende å sikre at vi har nødvendig ressurser i tjenestene. Videre blir det økt press på pårørende fremover, og det blir særlig viktig med støtte og avlastning for disse.

Utfordringene knyttet til eldreomsorg, herunder ernæringsproblematikk, er beskrevet i kunnskapsgrunnlaget. Nasjonalt er det påpekt manglende oppmerksomhet på mestring og forebygging, dårlig oversikt over sammensatte behov, mangelfull systematisk kartlegging og for liten bruk av koordinator og individuell plan for personer med flere tjenester. Målet er å utvikle tjenestene i retning av forebygging og proaktive tjenester som setter brukeren i sentrum, der egen mestring og koordinering av tiltak blir viktig.

6.5.1 Strategier

Strategiene under viser hvilke prioriteringer og veivalg kommunen vil satse på for innsatsområde 5 – helsehjelp og sammenheng i tjenestene. Målet er at strategiene skal bidra til bærekraftige tjenester, med kvalitet og sammenheng i tjenestene.

Det er definert følgende strategier for innsatsområdet:

- Asker kommune skal forbedre sammenhengene i tjenestene
- Asker kommune skal satse på forebyggende innsats for å gi økt mestring og selvstendighet
- Asker kommune skal arbeide strategisk for å rekruttere, utvikle og beholde kompetanse i helsetjenestene
- Asker kommune skal jobbe systematisk med avlastning og støtte til pårørende
- Asker kommune skal jobbe systematisk med mat og måltider

Asker kommune skal forbedre sammenhengene i tjenestene

I den nasjonale kvalitetsreformen Leve hele livet er det et viktig mål å skape et mer sammenhengende tjenestetilbud for eldre og deres pårørende. Dette er både for å kvalitetssikre tjenestene brukeren mottar, gjøre tjenestene mer treffsikre og for å effektivisere ressursbruken.

Asker kommune skal jobbe med å forbedre overgangene mellom tjenestene. Dette kan dreie seg om overgangen fra spesialisthelsetjenesten til kommunale tjenester, eller tjenester innad i kommunen. Målet fra kvalitetsreformen er at eldre får god forutsigbarhet og et begrenset antall hjelpere å forholde seg til. Kommunen vil ha dette med seg i omstillingsarbeid og utviklingen av fremtidens helsetjenester. Gjennomføring av brukerreiser og kartleggingssamtaler vil kunne være et nyttige verktøy i dette arbeidet.

Asker kommune skal satse på forebyggende innsats for å gi økt mestring og selvstendighet

Forebyggende innsats er en sentral faktor for å oppnå bærekraftige helsetjenester, i innsatstrappen og for å utvikle et aldersvennlig lokalsamfunn. Forebygging kan ha ulike former og opptre på ulike trinn i innsatstrappen, både i og utenfor tjenesten. Kommunen må finne ut hvilke områder som bør utvikles mer i Asker, og videreutvikle disse i samskaping med andre aktører. Arbeid med mestring og rehabilitering vil være sentralt, og kommunen må fortsette arbeidet med hverdagsrehabilitering. Hjemmetjenester vil være en vesentlig forutsetning for at folk kan bo hjemme så lenge de ønsker det.

Målet er å øke mestring og selvstendighet i hverdagen for innbyggere, og redusere risiko for fremtidig helseskade gjennom helsefremmende tiltak. Eksempler på forebyggende arbeid i kommunen er forebyggende hjemmebesøk for eldre, der kommunen selv tar initiativet for besøk hjemme hos den enkelte med informasjon om tilrettelegging m.m., samt

lavterskeltilbudet Mestringstilbud psykisk helse og rus, som er et forebyggende behandlingstilbud i gruppe eller individuelt.

Asker kommune skal arbeide strategisk for å rekruttere, utvikle og beholde kompetanse i helsetjenestene

Rekruttering av arbeidskraft og fagutdannet helse- og sosialpersonell står som en av de viktigste utfordringene som følge av befolkningsutviklingen. Det er nasjonalt anslått at det er behov for 40 prosent flere årsverk i helse- og omsorgssektoren frem mot 2040. For Askers del tilsvarer det ca. 770 årsverk.

Utviklingen krever langsiktige strategier og konkrete tiltak for å rekruttere og beholde kvalifiserte medarbeidere til helse- og omsorgstjenestene i Asker. Flere heltidsstillinger og konkurransedyktige arbeidsbetingelser vil stå sentralt. Videre vil muligheten til å bosette seg i kommunen være av betydning. Et godt arbeidsmiljø er avgjørende for å beholde kvalifisert arbeidskraft, og det blir viktig å fremstå som en attraktiv arbeidsplass.Det vises her til Asker kommunes temaplan for arbeidsgiverpolitikk.

Asker kommune skal jobbe systematisk med avlastning og støtte til pårørende

Pårørende er en uvurderlig ressurs, både for sine nærmest og for helsevesenet. Omsorg og hjelp som ytes av pårørende – både venner og familie – omtales ofte som den uformelle omsorgen. Med en økende andel eldre i befolkningen, utfordringer med å rekruttere tilstrekkelig med fagpersonell og økt press på tjenestene, er det av stor betydning at den uformelle omsorgen opprettholdes på dagens nivå. Dette blir ofte omtalt som den største utfordringen på omsorgsfeltet, jr. regjeringens pårørendestrategi «Vi – de pårørende», lansert i desember 2020.

Tjenesteområdet velferd skal arbeide målrettet med å dreie ressursinnsatsen fra reparasjon og behandling til forebyggende arbeid. Strukturert arbeidet for å støtte pårørende blir en viktig del av dette. Kommunen er i gang med flere prosjekter for økt støtte til pårørende, som avlastning for pårørende til personer med demens og forbedringsarbeid for pårørende i avdeling Helsefremmende og forebyggende tjenester. Målet er at flere nye tiltak skal gi pårørende økt fleksibilitet, slik at pårørende kan ta vare på egen helse, yrkesdeltagelse og nettverk, samt at eldre kan bo lenger i sitt eget hjem.

Asker kommune skal jobbe systematisk med mat og måltider

Gode måltider er en av hverdagens viktigste begivenheter. Under- og feilernæring er en utfordring hos eldre. Mat og måltider er ett av hovedområdene for den nasjonale kvalitetsreformen Leve hele livet, hvor det både vises til utfordringer og mulige løsninger.

Asker kommune vil med bakgrunn i kvalitetsreformen videreutvikle et godt og systematisk arbeid med ernæring, både for hjemmeboende eldre og de som bor på institusjon. Målet er å skape gode måltidsopplevelser og redusere underernæring. Et eksempel på igangsatt tiltak i 2021 er pilotprosjektet for hjemmeboende eldre, Mat for eldre, som tar sikte på å skape møteplasser og sosiale fellesskap i forbindelse med måltider.

Det er viktig å jobbe for å redusere matsvinn, samt prioritere klimavennlig og kortreist mat. Det vises til temaplan Handling mot klimaendringene der klimavennlig mat er et av innsatsområdene.

7 Implementering, evaluering og rapportering

7.1 Implementering og evaluering

Temaplanens strategier skal implementeres gjennom tiltak og prosjekter. Oppdragene gis fra kommunen sentralt og ut i virksomhetene. For at strategiene i planen skal kunne få virkning og effekt, er det avgjørende med en god implementering. En vellykket implementering krever organisasjonen og ledelsens oppmerksomhet over tid. Denne temaplanen gjelder utvikling av flere tjenesteområder og virksomheter, og samhandling mellom disse. Ut fra planens bredde, bør det vurderes hvordan planen best kan følges opp for å sikre en god implementering. Dette gjelder også evaluering av planen.

Kvalitetsreformen Leve hele livet inneholder mange eksempler på utviklingsprosjekter fra andre kommuner. Dette kan gi inspirasjon ved utforming av konkrete løsninger i Asker kommune.

7.2 Rapportering

En viktig del av å følge opp temaplanen blir å vurdere om temaplanen bidrar til å nå kommunens mål. Det er flere kilder som gir kunnskap om måloppnåelsen, for eksempel indikatorer og nøkkeltall, tiltaksoppfølging, forskning og undersøkelser. En samlet analyse av dette vil utgjøre rapporteringen på temaplanen. Rapporteringen for temaplanen vil følge kommunens årshjul.

Oppdrag i handlingsplanprogrammet, gitt med bakgrunn i temaplanens strategier, vil kunne følges gjennom kommunens årsrapport.

7.3 Indikatorer og nøkkeltall

Indikatorer, nøkkeltall og annen innhentet informasjon vil presenteres i andregangsbehandling av temaplanen.

8 Virkninger av planen

Avsnittene under gir en kort beskrivelse av virkningene av planen knyttet opp mot de tre bærekraftdimensjonene økonomiske-, miljømessige- og sosiale forhold.

8.1 Økonomiske og organisatoriske forhold

Et viktig mål er at temaplanen skal bidra til en fremtidig bærekraftig kommuneøkonomi. Uten endringer og tiltak i årene fremover vil behovet for helsetjenester øke betydelig, ut fra endringene i alderssammensetningen. Det blir svært viktig å få til en god implementering av planen, slik at strategiene kan følges opp av tiltak som realiserer ønskede endringer.

Virkninger på kort sikt

På kort sikt bør det gjøres et arbeid med å bygge opp strukturer for et aldersvennlig lokalsamfunn som kan møte endringene som kommer. Eksempler er utvikling av gode møteplasser og aktiviteter, økt tilgjengelighet til disse, støtte til pårørende, økt fysisk aktivitet, samt videreutvikle medborgerskap og frivilligheten. Utvikling av de nederst trinnene i innsatstrappen vil bidra til å gjøre Askersamfunnet bedre rustet for fremtidens utfordringer. En utvikling av et aldersvennlig lokalsamfunn kan medføre noe økte utgifter på kort sikt.

Planlegging av nye boformer og samarbeid med utbyggere må også prioriteres tidlig. Det tar tid å utvikle boligkonsepter og planlegge for samlokalisering av bygg. Det må også jobbes tidlig med satsningen på å være en attraktiv arbeidsplass, for å tiltrekke seg nødvendig kompetanse og arbeidskraft i helsetjenestene. Videre satsning på velferdsteknologi hører også med i tidlig fase; vi må hele tiden følge den nasjonale utviklingen og bredde ut det som viser seg å være nyttig velferdsteknologi.

Vi bør også starte tidlig med å utrede mulighetene for transporttjenester, som i utredningsfasen ikke nødvendigvis er kostnadskrevende. I tillegg bør kommunen tidlig vurdere tiltak for å få medarbeidere til å stå lenger i jobb.

Kommunen er i gang med arbeidet for å dreie helse- og omsorgstjenestene i retning forebyggende arbeid, ved å utvikle innsatstrappen. Det er viktig med god implementering av innsatstrappen, slik at effektene blir gode, både økonomisk og for kvalitet i tjenestene.

Virkninger på lang sikt

Målet er at den innsatsen som legges inn på kort sikt bidrar til å redusere noen av de økte utgiftene som kommer lenger frem. Det er likevel uunngåelig at kommunen vil få økte utgifter til helsetjenester i årene fremover. Satsningen om å være en attraktiv arbeidsgiver bidrar i ønsket retning om at kommunen har nødvendig bemanning med tilstrekkelig kompetanse. Riktig bruk av kompetanse, og god bruk av velferdsteknologiske løsninger, kan bidra til reduserte økonomiske kostnader på sikt ved at arbeidet effektiviseres.

På lengre sikt skal blant annet boligmassen i kommunen være videreutviklet, og vil bygge opp under strategiene i planen ved å gi økte mulighet til å bo hjemme lenger m.m. Dette vil kunne redusere utgifter til heldøgns omsorgsplasser. I tillegg vil god samlokalisering av bygg og tjenester kunne gi effektivitetsgevinster, også økonomisk.

Det vil ta tid å se samlede virkninger av planen da det til dels er snakk om utvikling som vil gå over flere år.

8.2 Sosiale forhold

Et annet viktig mål er at planen skal bidra til økt sosial bærekraft for innbyggerne i Asker, og da særlig de eldre. Utvikling i riktig retning kan styrke tillit til demokratiet og bidra til å underbygge vår samfunnsmodell. Lik mulighet til samfunnsdeltakelse bunner ut i verdien om likeverd og grunnleggende demokratiske prinsipper.

Virkninger på kort sikt

På kort sikt vil arbeid som allerede er i gang, som utvikling av innbyggertorgene og tjenesteområdet medborgerskap, bidra til økt aktivitet og flere sosiale møteplasser. Videre vil økt mobilisering av frivillighet og de eldre selv bidra til økt sosial bærekraft. Økt støtte til pårørende og et godt samarbeid med organisasjonslivet vil også være svært viktig. Denne utviklingen vil være positiv for folkehelsen og gi en mer rettferdig fordeling av samfunnets goder og byrder.

Virkninger på lang sikt

Gjennom å utvikle sosial boformer, flere gode møteplasser og aktiviteter, kan de sosiale nettverkene styrkes. Målet er at utviklingen på lang sikt bidrar til økt deltagelse og styrker fellesskapet. I tillegg kan utviklingen bidra til at eldre kan bli boende hjemme lenger, trekke på egne ressurser når behovene endrer seg og utsette behovet for tiltak i de øverste trinnene av innsatstrappen. En sterk frivillig sektor, og med god støtte til pårørende, vil bidra til å sikre det uformelle nettverket vi er avhengig av for å møte fremtidens utfordringer. Strategiene i planen bidrar til samskaping og medborgerskap, blant annet

gjennom økt grad av brukermedvirkning i tjenestene. Økt bruk av for eksempel tilvisningsavtaler som boligsosialt virkemiddel, kan bidra til å utjevne sosioøkonomiske ulikheter.

8.3 Miljømessig forhold

Arbeidet med strategiene i temaplanen vil også kunne ha gode virkninger for miljøet.

Virkninger på kort sikt

På kort sikt kan for eksempel arbeid med satsning på grønn mobilitet blant eldre, samt mindre matsvinn, prioritere klimavennlig og kortreist mat i helsetjenestene kunne bidra positivt til kommunens miljømessige bærekraftmål.

Virkninger på lang sikt

De langsiktige målene for et aldersvennlig samfunn samsvarer i stor grad med de overordnede bærekraftmålene. For eksempel kan utviklingen av aldersvennlige lokalsamfunn føre til redusert reisebehov. Det vises her særlig til nye boformer, samlokalisering av bygg/tjenester, utvikling rundt eksisterende lokalsentre, og bruk av digitale løsninger i tjenester. I tillegg vil utvikling av for eksempel grønn mobilitet, miljøvennlig transport, tiltak rundt matsvinn og produksjon, kunne gi positive innvirkninger på klimaregnskapet.

9 Vedlegg

9.1 Kunnskapsgrunnlag

Vi har utarbeidet et kunnskapsgrunnlag til temaplanen. Dette inneholder mer inngående informasjon om temaene som er dekket i planen, interessante tall og statistikk fra Asker kommune, og eksempler på alt fra universell utforming til velferdsteknologiske løsninger. Kunnskapsgrunnlaget ligger som vedlegg til planen.

9.2 Evaluering av forrige plan

9.3 Oppsummering av høringsinnspill

9.4 Sammenstilling av mål, innsatsområder og strategier

Innsatsområde	Strategi	Delmål	Hovedmål

9.5 Definisjoner

9.6 Kilder og referanser

1. **Helgesen, M. og Herlofsen, K.** *Kommunenes planlegging og tiltak for en aldrende befolkning.* Oslo : NIBR rapport 2917:16, 2017.

2. **Helse- og omsorgsdepartementet.** *Leve hele livet - En kvalitetsreform for eldre.* s.l. : Regjeringen.n, 2018.

3. **Kompas.** kommunale data. 2020.

4. **Statistisk sentralbyrå.** 2020.

5. **Kantar.** *Helsepolitisk barometer.* 2021.

6. **World Health Organization.** Checklist of Essential Features of Age-Friendly Cities. [Internett] 2007. https://www.who.int/ageing/publications/Age_friendly_cities_checklist.pdf.

7. **Sørvoll, J. M.fl.** *Bolig i det aldrende samfunnet: Analyse av rammebetingelser for fremskaffelse av velegnede boliger for eldre.* Oslo : NOVA Rapport 12/2018.

8. **Spurkland, G.** Kollektive boformer, bokvalitet og innovasjon i det norske boligmarkedet. Oslo : Masteroppgave ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi: Universitetet i Oslo, 2020.

9. **Norske arkitekters landsforbund.** Håndbok i aldersvennlig stedsutvikling. [Internett] 2020. https://www.arkitektur.no/handbok-i-aldersvennlig-stedsutvikling.

10. **Transportøkonomisk institutt.** *Helseeffekter av Ruter aldersvennlig transport.* s.l. : TØI rapport 1810/2020, 2020.

11. **Helse- og omsorgsdepartementet.** *Demensplan 2025.* 2020.

12. **frivillig.no.** [Internett]

13. Gamme, A. og Rafoss, A. B. (red). *Håndbok i aldersvennlig lokalsamfunn.* s.l. : Kommunenes intresse- og arbeidsgiverorganisasjon Norge, 2020.

14. Arbeids- og sosialdepartementet. *NOU 2021: 2 Kompetanse, aktivitet og inntekstsikring.* 2021.

15. Nasjonal kompetansesenter for aldring og helse. demenskartet.no. *Hvor mange i Norge har demens?* [Internett] https://demenskartet.no/.

16. Helse- og omsorgsdepartementet. *Leve hele livet - en kvalitetsreform for eldre.* 2020.

17. Sørvoll, J. m.fl. *Mobilitet blant eldre på boligmarkedet - holdninger, drivere og barrierer.* Oslo : NOVA Rapport 5/20, 2020.

18. FHI. mangler info. [Internett]